

"Hem o mide fabrikasının çok hademeleri var. Hem onunla alâkadar çok cihazat-ı insaniye var." cümlesini devamıyla izah eder misiniz?

"Hem o mide fabrikasının çok hademeleri var. Hem onunla alâkadar çok cihazat-ı insaniye var. Nefis, eğer muvakkat bir ayın gündüz zamanında tatil-i eşgal etmezse, o fabrikanın hademelerinin ve o cihazatın hususî ibadetlerini onlara unutturur, kendiyle meşgul eder, tahakkümü altında bırakır. O sair cihazat-ı insaniyeyi de o mânevî fabrika çarklarının gürültüsü ve dumanlarıyla müşevveş eder. Nazar-ı dikkatlerini daima kendine celb eder. Ulvî vazifelerini muvakkaten unutturur. Ondandır ki, eskiden beri çok ehl-i velâyet, tekemmül için riyazete, az yemek ve içmeye kendilerini alıştırmışlar."⁽¹⁾

Sürekli midesi ile meşgul olan, sadece lezzet almanın peşinden koşan birisi, akıl ve kalb gibi latifelerini ihmal eder, onları manen öldürür. Ramazan orucu bu ihmale set çektiği için, insanın diğer manevî cihazları terakki ve tekemmül ediyor. Bir cihette Ramazan ayı manevî cihaz ve duyguların bayramı gibidir.

"**Gürültü ve duman**" ifadeleri mecazdır, midenin sair cihazları kendi ile meşgul etmesine bir kinayedir. Evet, ömrü midesinin arzularını yerine getirmekle geçen bir adamın, bütün manevî ve ulvî cihazları gürültü ve duman içinde asıl vazifelerinden geri kalmış demektir. Maddenin peşinden koşan, mânayı göremez. Nazarı maddede çakılmış bir adamın maneviyatı gabileşmiş demektir...

"**O fabrikanın hademelerinin ve o cihazatın hususî ibadetlerini onlara unutturur.**" Buradaki **cihazat** kalb, ruh, vicdan ve latife ve duygulardır. Yoksa dalak, ciğer ve bağırsaktan bahsedilmiyor. Gerçi oruç ile onlar da bir nebze rahata kavuşuyorlar, yani sıhhat buluyorlar, ama burada asıl maksad insanın manevî cihazları ve duygularıdır.

Mesela, mide aç kaldığında göz harama bakmaya takat bulamıyor, asıl vazifesi olan teftişe dönüyor. Yine mide aç kaldığında kalbi yeme içme telaşesine düşüremeyip, asıl vazifesi olan muhabbetullahaya yönlendiriyor vesaire.

İnsanın zahirî ve batınî bütün duygu ve latifeleri, bu "**cihazat-i insaniye**" tarifine girer. Yani *görme, işitme, duyma, dokunma, tatma, koklama* gibi bütün duyu organlarımız, midede hazmedilen rızık sayesinde ayakta durmaktadırlar. Mide

alışmasa bu cihazlarımız da çalışmaz.

Yani mide bütün bedenimize ve onunla kaim olan duygu ve cihazlarımıza yakıt ve enerji temin eden bir ana makine gibidir. Mide manevî duyguların çalışmasına da dolaylı tesiri ediyor. Çünkü mide olmasa hayat olmaz, hayat olmasa duygular çalışmaz...

(1) bk. [Mektubat, Yirmi Dokuzuncu Mektup, İkinci Kısım.](#)